
Сертифікаційна пригода: маршрут учителя української мови та літератури до успіху

*Пилипчук Світлана,
учителька української мови та літератури
комунального закладу «Харківський ліцей № 163
Харківської міської ради»,
учитель вищої категорії, старший учитель
pylypchuk163@gmail.com*

*Довго сам учись, якщо хочеш навчати інших.
Григорій Сковорода*

Ви замислюєтесь щодо проходження сертифікації? Це сміливий і важливий крок на шляху професійного зростання.

Сертифікація вчителів – це не лише перевірка професійних компетентностей, а й можливість продемонструвати власну педагогічну майстерність, осмислити досвід і отримати додаткові переваги в кар'єрі. Проте для багатьох учителів цей процес часто стає джерелом стресу й невпевненості.

Хочу поділитися порадами, як підготуватися до кожного з етапів, на що звернути особливу увагу та як уникнути помилок. Це допоможе вам пройти сертифікацію впевнено та результативно.

Сертифікація – зовнішнє незалежне оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника, а також його практичних умінь у застосуванні сучасних методів і технологій навчання. Як зазначала Лілія Гриневич: «Через механізм сертифікації ми хочемо віднайти найкращих провідників Нової української школи, агентів змін, що готові ділитися та поширювати сучасні методики навчання» [26]. Ця процедура призначена, щоб стимулювати вчителів із високим рівнем майстерності.

У 2023 році першим етапом пілотної сертифікації вчителів базової середньої освіти стало незалежне тестування фахових знань і вмінь учителів української мови та літератури, які викладали в 5-6 класах НУШ.

Відповідальність за сертифікацію вчителів в Україні розподілено між кількома установами. Український центр оцінювання якості освіти організовує та проводить I етап (незалежне оцінювання), розміщує результати всіх етапів в особистих кабінетах учасників, а Державна служба якості освіти України відповідає за організацію та проведення II та III етапів.

Пам'ятайте: сертифікація – це не іспит «на виживання», а нагода осмислити власну педагогічну практику, побачити свої сильні сторони, знайти точки росту й відчувати, що ваша праця цінна й помітна.

Зверніть увагу, що сертифікація вчителів з 1 вересня 2025 року відбувається відповідно до оновленого професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти, затвердженого Міністерством освіти і науки України у 2024 році.

Сертифікація вчителів складається з трьох етапів, що відбуваються послідовно один за одним (незалежне тестування, самооцінювання учасником

сертифікації власної педагогічної майстерності, вивчення практичного досвіду роботи).

Як же підготуватися до сертифікації крок за кроком?

Радимо розпочати підготовку до сертифікації з планування: визначте час: коли і над чим ви будете працювати.

Важливо ще до моменту реєстрації на участь у сертифікації ознайомитися з процедурою проведення її. Для цього важливим джерелом інформації є сайт Українського центру оцінювання якості освіти, розділ «Сертифікація педагогічних працівників» (рис. 1) [28].

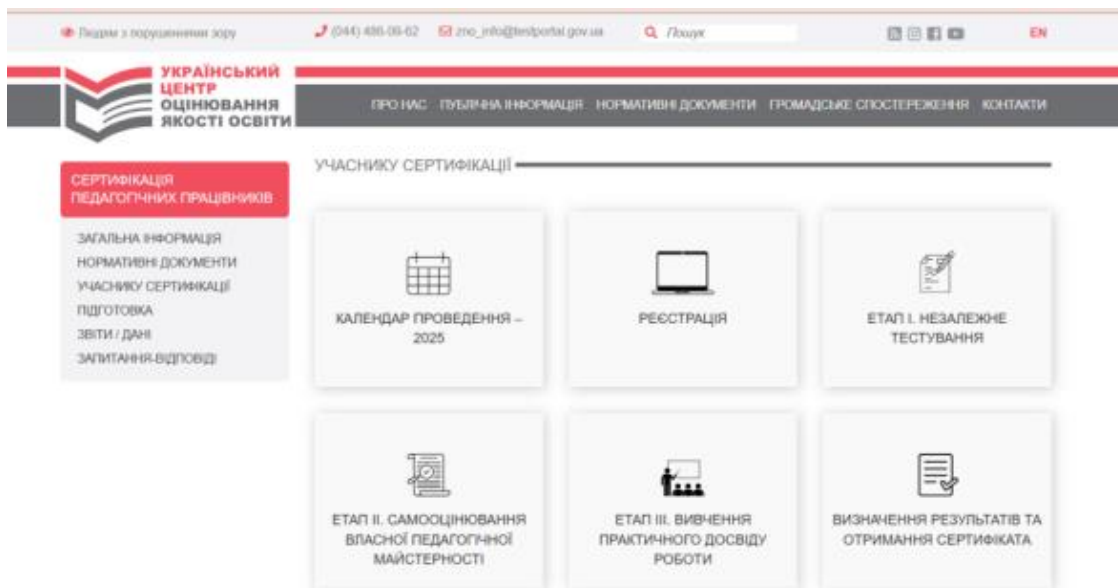

Рис. 1. Сайт Українського центру оцінювання якості освіти

Тут розміщено нормативні документи щодо процедури сертифікації вчителів, також є розділ «Підготовка», у якому ви знайдете тестові зошити за попередні роки (PDF формат) із правильними відповідями.

I етап. Незалежне тестування

Завдання незалежного тестування складено відповідно до програми незалежного тестування фахових знань і вмінь учасників сертифікації, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки № 933 від 26.06.2025 року [25]. Щороку презентується характеристика тесту незалежного тестування фахових знань і вмінь учителів української мови та літератури (рис. 2).

Рис. 2. Характеристика тесту незалежного тестування фахових знань і вмінь учителів української мови та літератури

Однією з умов успішного проходження першого етапу є опрацювання програми незалежного тестування фахових знань і вмінь учасників сертифікації. Не просто прочитати, а саме опрацювати за допомогою прийому ІНСЕРТ (використати спеціальні символи:

- «V» – Я вже знаю цю інформацію.
- «+» – Це нові факти для мене.
- «→» – Я мав іншу думку щодо цього.
- «?» – Цей матеріал містить щось, чого я не можу зрозуміти / мені потрібні пояснення чи уточнення).

Це спростить процес підготовки до тестування.

Перше, що ви маєте зробити під час підготовки, – уважно опрацювати такі документи та джерела відповідно до розділів програми:

I. Проведення освітнього процесу

- Закон України «Про освіту» [4]; Закон України «Про повну загальну середню освіту» (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 3482-IX від 21.11.2023) [5]; Державні стандарти загальної середньої школи [3]; Концепція «Нова українська школа» [7]; Лист Міністерства освіти і науки України № 1/4895-25 від 14.03.25 року «Про окремі питання оцінювання результатів навчання» [8]; сайт Міністерства освіти і науки України, розділ «Нова українська школа» [11]; наказ Міністерства освіти і науки України 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання» (із змінами) [14]; наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08. 2024 р. № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [16]; наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» [17]; сайт «НУШ: Нова українська школа» [18]; Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [21]; постанова Кабінету Міністрів України від 23 червня 2025 р. № 734 «Про затвердження Порядку визнання на рівнях повної загальної середньої освіти

результатів навчання, здобутих шляхом формальної та/або неформальної освіти у суб'єктів освітньої діяльності, розміщених за кордоном»[23];

II. Навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів)

- Модельні навчальні програми. Мовно-літературна освітня галузь [13]; Український правопис [27]; Авраменко О. М. «Було-стало. Нові зміни в правописі» [1];

III. Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу

- Концепція «Нова українська школа» [7]; сайт «НУШ: Нова українська школа» [18];

IV. Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища

- Інклюзивна освіта: навчальний посібник [6]; сайт Міністерства освіти і науки України, розділ «Інклюзивна освіта» [10]; сайт Міністерства освіти і науки України, розділ «Протидія булінгу» [12].

Обов'язковою умовою для успішного проходження I етапу є розв'язання завдань попередніх років. Це допоможе ще раз перевірити свої знання, розрахувати час, звернути увагу на побудову завдань, визначити, з якого типу завдань ви будете розпочинати роботу.

Для тренування ви можете використати ще сайт «ЗНО-ОНЛАЙН»[19]. Після виконання онлайн-тестів ви будете знати час, який ви використали, кількість балів, яку набрали, а також зможете проаналізувати помилки та повторити теми, з якими виникли проблеми (рис. 3).

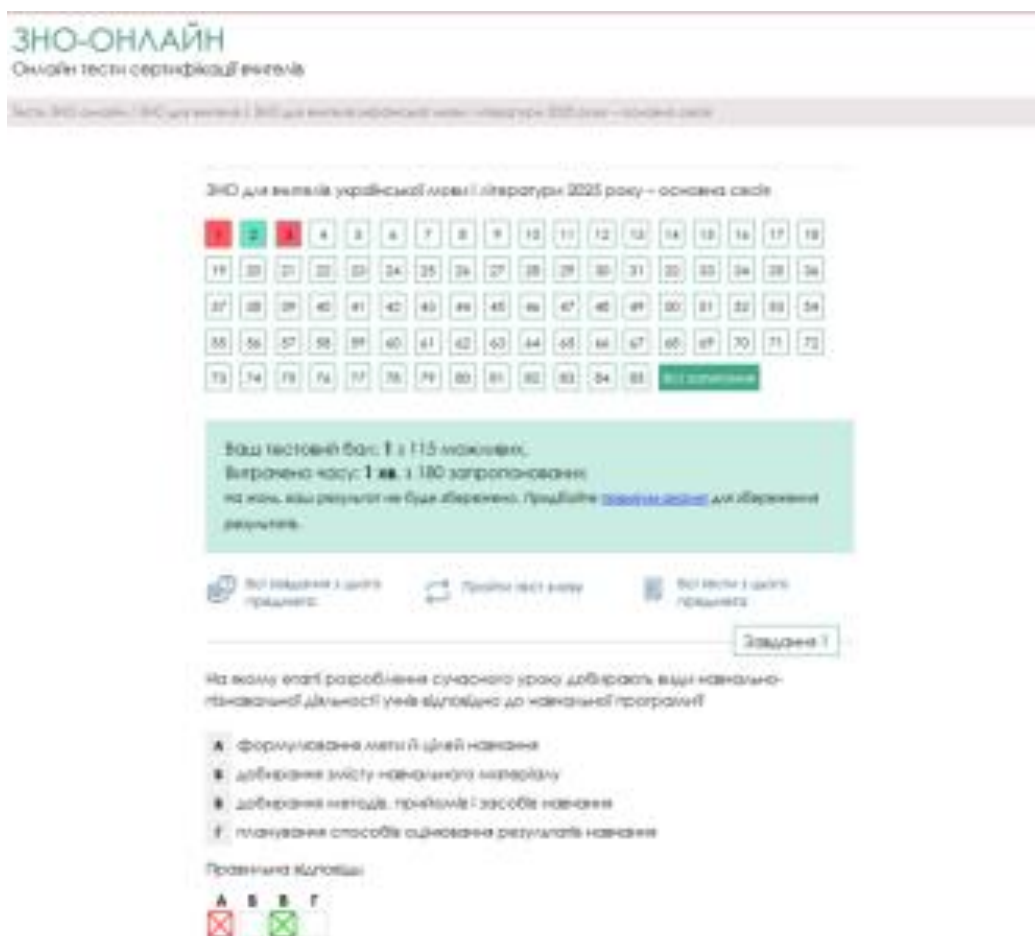

Рис. 3. Сайт «ЗНО-ОНЛАЙН»

II етап. Самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності

Учасники сертифікації, які допущені до участі в II етапі, здійснюють самооцінювання педагогічної майстерності. Для цього педагогічний працівник має заповнити анкету, форма якої затверджується Державною службою якості освіти, та надіслати її на електронну адресу у визначені строки.

Для підготовки до II етапу раджу звернутися до сайту Державної служби якості освіти [2], розділ «Сертифікація педагогічних працівників». Ознайомитися з методичними рекомендаціями щодо заповнення анкети.

З одного боку, цей етап вважається найлегшим, з іншого – ви маєте спробувати визначити сильні та слабкі сторони своєї професійної діяльності. Під час заповнення анкети ви також можете зрозуміти, які ще аспекти потрібно пропрацювати до III етапу.

Бажано підписатися на офіційний канал Державної служби якості освіти України, де розміщують відеороз'яснення щодо проведення сертифікації (II та III етапів) (рис. 4) [20].

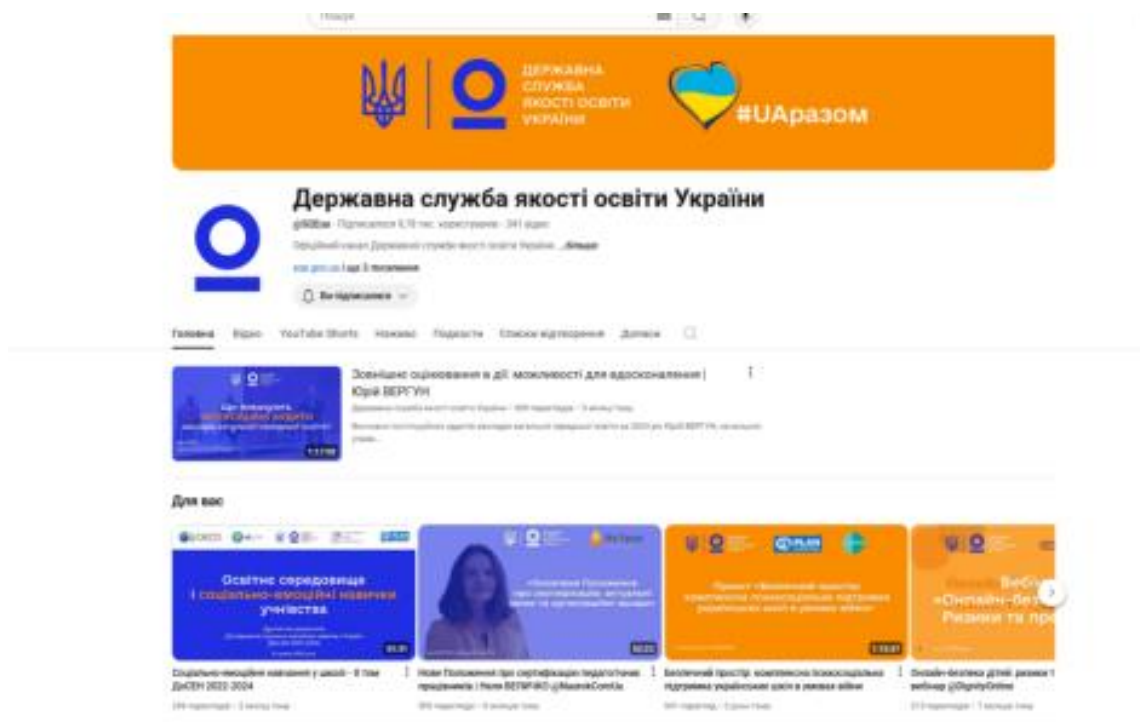

Рис. 4. Офіційний канал Державної служби якості освіти України

III етап. Вивчення практичного досвіду роботи

Третій етап сертифікації вчителів – це вивчення практичного досвіду роботи вчителів, які успішно пройшли попередні етапи. Цей етап передбачає експертне оцінювання професійних компетентностей учителів на основі аналізу їхньої педагогічної діяльності. За результатами вивчення практичного досвіду роботи учасник сертифікації отримує експертний висновок, який підписують експерти та який повинен містити кількість набраних ним балів за кожну професійну компетентність, що оцінюється за відповідним критерієм (критеріями), та їх загальну суму.

Після того, як ви заповнили анкету самооцінювання, розпочинайте підготовку до III етапу: ознайомтеся з методикою експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) (рис. 5-6) [2]. Методикою передбачено експертне оцінювання 15 професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом, за 25 критеріями. З 1 вересня 2025 року кількість професійних компетентностей зменшилася до 11.

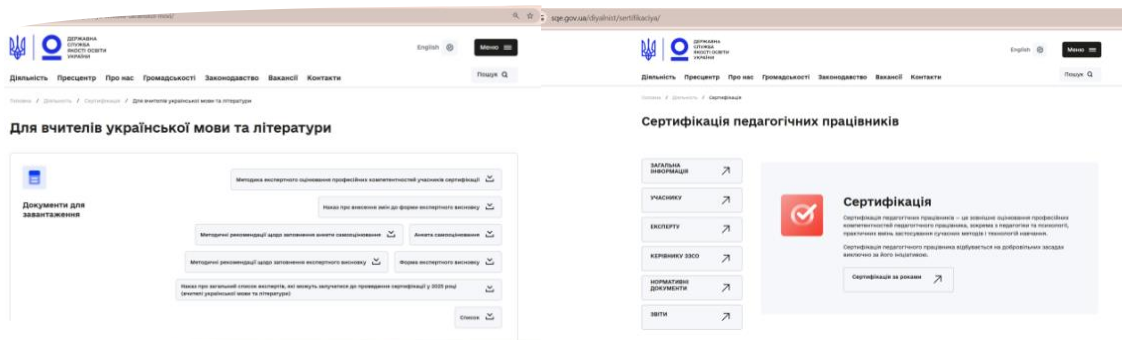

Рис. 5-6. Сайт Державної служби якості освіти України

Вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації здійснюється за допомогою чотирьох методів збирання інформації з використанням цифрових технологій та триває мінімум один день.

Методами збирання інформації є:

- аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації;
- спостереження за навчальними заняттями;
- спостереження за самоаналізом проведеного заняття;
- проведення інтерв'ю з учасником сертифікації.

Те, як буде організовано вивчення практичного досвіду роботи, детально описано в методиці, тому уважно ознайомтеся з нею.

Ми ж надамо деякі практичні поради щодо підготовки до кожного методу збирання інформації.

Перша порада – надавайте тільки правдиву інформацію (експерти, як тільки отримають інформацію про учасника, розпочнуть підготовку: будуть аналізувати інтернет-ресурси (наприклад, сайт вашого закладу, блог, друковані роботи).

Друга – не хвилюйтесь, експерти не мають на меті вас «завалити», їхній обов'язок надати об'єктивну оцінку вашій роботі відповідно до методики.

Спостереження за навчальними заняттями

Під час третього етапу сертифікації вчителі проводять навчальні заняття згідно з календарним планом роботи та навчальним планом. Експертна група спостерігає не менш як за двома заняттями.

У методиці експертного вивчення практичного досвіду зверніть увагу на Додаток 4 «Робоча таблиця вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації», у якому детально пояснені показники оцінювання критеріїв за професійними компетентностями.

Під час підготовки до проведення навчальних занять пам'ятайте: використовуйте прийоми, методи, види завдань, з якими ви постійно працюєте з учнями. Не перевантажуйте урок великою кількістю вправ, електронних ресурсів, онлайн-інструментів.

Пам'ятайте: головне – не кількість, а якість. Виберіть оптимальні види робіт для конкретного класу. Хто, як не ви, знаєте цих учнів. Якщо плануєте групову або парну роботу (якщо ваш заклад працює в дистанційному форматі), додайте експертів до груп.

Напередодні уроків ви можете поспілкуватися з учнями, попередити про присутність експертів, наголосити, що ви разом ділитесь досвідом роботи з іншими. Жодної згадки про тему уроку, види завдань, лише налаштування на позитивну взаємодію.

Позитив, усмішка, звичайний темп, зрозумілі для виконання завдання гарантують успіх.

Самоаналіз проведеного заняття

Після проведення всіх навчальних занять, за якими здійснюється спостереження, учасник сертифікації здійснює самоаналіз одного заняття на вибір експертів.

Самоаналіз ви можете робити в зручній для вас формі. Під час підготовки до проведення навчальних уроків підготуйте шаблони для самоаналізу до кожного уроку, пропишіть основні моменти, на які ви хочете звернути увагу під час аналізу. Після проведення уроків у вас буде час, щоб відредагувати самоаналіз у контексті того, як урок було проведено. Не забувайте, що самоаналіз – це не «оспікування» себе, а вміння критично оцінити сильні та слабкі сторони, установити причиново-наслідкові зв'язки невдач, вміння надати шляхи для розв'язання проблем. Звичайно, не забувайте звернути увагу і на ваші сильні сторони.

Самопрезентація практичного досвіду роботи учасника сертифікації

Самопрезентація передбачає розкриття учасником сертифікації власного професійного образу, відображення досвіду та досягнень за останні 2 роки. Тривалість самопрезентації – до 20 хвилин.

Самопрезентація готується заздалегідь у довільній зручній для вас формі (не забувайте, що вивчення досвіду відбувається дистанційно, а це означає, що можливі технічні проблеми або проблеми з інтернетом, тому не перевантажуйте різними не потрібними «фесрверками», головне – інформація, яка має бути обов'язково в самоопрезентації та яка найкраще розкриває вашу педагогічну діяльність).

Для самопрезентації потрібні фотографії, дипломи, сертифікати, відеоролики, посилання на ваш сайт, блог – усе, що може підтвердити ваші слова, ваші досягнення. Деякі критерії експерти можуть оцінити тільки під час самопрезентації або інтерв'ю, тому краще, якщо в самопрезентації буде надано якнайбільше інформації щодо вашої професійної діяльності.

Інтерв'ю з учасником сертифікації завершує вивчення його практичного досвіду роботи та спрямоване на уточнення показників, які не вдалося простежити за допомогою інших методів збирання інформації, але які є необхідними для цілісного оцінювання професійних компетентностей. Тривалість інтерв'ю з учасником сертифікації – до 60 хвилин.

Під час підготовки до III етапу спробуйте спрогнозувати аспекти, які не зможете продемонструвати під час проведення уроків, самопрезентації (наприклад, у вас немає учнів ООП, тоді ви можете надати в самопрезентації інформацію про проходження курсів щодо інклюзивного навчання. Тому будьте готові до того, що експерти можуть поставити питання або змодельовати певну ситуацію). Підготуйте деякі матеріали, які можуть знадобитися під час інтерв'ю (ніхто не буде їх вимагати, це підказка для вас, якщо розгубитеся): навчальна програма, щоденники

спостережень, зразки завдань для формувального оцінювання, зразки завдань для оцінювання за групами результатів.

Ви – справжні герої нашого часу. Ви – найкращі, і це правда, яку варто повторювати щодня. Сертифікація допоможе вам побачити й усвідомити, як багато ви вже робите – і скільки ще можете дати своїм учням, колегам, освіті загалом.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. Було-стало. Нові зміни в правописі. Київ: Видавництво Даринка, 2019. 40 с.
2. Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua/> (дата звернення: 02.08.2025)
3. Державні стандарти загальної середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 02.08.2025)
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 02.08.2025)
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Зі змінами, внесеними згідно з Законом № 3482-IX від 21.11.2023) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 02.08.2025)
6. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
7. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 02.08.2025)
8. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/4895-25 від 14.03.25 року «Про окремі питання оцінювання результатів навчання». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/94270/ (дата звернення: 02.08.2025)
9. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/> (дата звернення: 02.08.2025)
10. Міністерство освіти і науки України. Інклюзивна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&type=posts&tag=inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 02.08.2025)
11. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 02.08.2025)
12. Міністерство освіти і науки України. Протидія булінгу. URL: <https://mon.gov.ua/tag/protidiya-bulingu?&tag=protidiya-bulingu> (дата звернення: 02.08.2025)
13. Модельні навчальні програми. Мовно-літературна освітня галузь. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/> (дата звернення: 02.08.2025)
14. Наказ Міністерства освіти і науки України 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання» (Із змінам) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 02.08.2025)
15. Наказ Міністерства освіти і науки України № 933 від 26.06.2025 року «Про затвердження програм незалежного тестування фахових знань та вмінь учасників сертифікації – учителів української мови і літератури, математики, початкових класів, навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі». URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2025/06/nakaz-MON_933.pdf (дата звернення: 02.08.2025)
16. Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08. 2024 р. № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/uploads/public/66e/806/fcb/66e806fcb90e2017837434.pdf?fbclid=IwY2xjawL4FiBleHRuA2F1bQ1xMABicmlkETfmSGRzRHdmd2hnUXBYWlXAR5769OTJxasv3MKuKy5K04vig51PLgCvixO9nbtb5-bgVyuy7s-4wqaHRovqbg_aem_qA7BMZy6gOJJQzL0waFarQ (дата звернення: 02.08.2025)
17. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 р. № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 02.08.2025)
18. «НУШ: Нова українська школа». URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 02.08.2025)
19. Освіта. UA. URL: https://zno.osvita.ua/for_teachers/ (дата звернення: 02.08.2025)

20. Офіційний канал Державної служби якості освіти України. URL: <https://www.youtube.com/@SQEua> (дата звернення: 02.08.2025)
21. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#n22> (дата звернення: 02.08.2025)
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 року № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2025)
23. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 червня 2025 р. № 734 «Про затвердження Порядку визнання на рівнях повної загальної середньої освіти результатів навчання, здобутих шляхом формальної та/або неформальної освіти у суб'єктів освітньої діяльності, розміщених за кордоном». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.08.2025)
24. Презентація «Оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів, які здобувають освіту відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020)». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/10/03/otsinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-5-9-klasiv-2024-osnova.pdf> (дата звернення: 02.08.2025)
25. Програма незалежного тестування фахових знань і вмінь учителів української мови та літератури закладів загальної середньої освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/programa-nezalezhnogo-testuvannya/> (дата звернення: 02.08.2025)
26. Сертифікація для вчителів: детальна інструкція від Лілії Гриневич. URL: <https://osvitoria.media/experience/sertyfikatsiya-dlya-vchyteliv-detalna-instruktsiya-vid-liliyi-grynevych/> (дата звернення: 02.08.2025)
27. Український правопис, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf> (дата звернення: 02.08.2025)
28. Український центр оцінювання якості освіти. URL: <https://testportal.gov.ua/> (дата звернення: 02.08.2025)
29. STEM-освіта. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 02.08.2025)